

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

Зміни до кримінального законодавства, особливо такі масштабні, які були зроблені Законом України від 22 листопада 2018 р. № 2617-VIII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень” (далі – Закон № 2617-VIII), повною мірою проявляють свої властивості (позитивні або ж негативні). Нині є підстави назвати такі позитивні властивості:

1. Надзвичайно важливим є визначення у ст. 11 Кримінального кодексу України (далі – КК України) поняття “Кримінальне правопорушення” – основного та базового елемента кримінально-правового регулювання, яке фактично виконує функції відправної категорії кримінального права. Ця категорія визначає основний зміст видів кримінальних правопорушень – кримінальних проступків і злочинів, упорядковує всі норми Особливої частини КК України, що передбачають відповідальність за конкретні правопорушення, згруповує їх у єдину цілісну систему, перебуває з ними у логічних відносинах не тільки координації, а й субординації і при цьому визначає (на рівні загального) зміст норм Особливої частини. Останні не можуть суперечити ознакам, які визначені у ч. 1 ст. 11 КК України.

2. Безперечною новелою Закону № 2617-VIII є бінарний (дуалістичний) підхід до визначення основного з об’єктів кримінально-правового регулювання, згідно з яким кримінальні правопорушення (як об’єкт кримінально-правового регулювання) поділяються на два види: кримінальні проступки і злочини (ч. 1 ст. 12 КК України). Це рішення, на відміну від моністичного підходу, коли об’єктом кримінально-правового регулювання визнається лише один об’єкт (діяння у формі злочину), спрямоване на подальший розвиток та удосконалення принципу диференціації кримінальної відповідальності, що є необхідною умовою індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання при застосуванні норм кримінального закону.

3. Заслугує на увагу формулювання у ст. 11 КК України поняття “Кримінальне правопорушення” та визначення його як суспільно небезпечного, передбаченого КК України, винного діяння, вчиненого суб’єктом злочину. На підставі частин 1 та 2 ст. 1, ст. 50 КК України до цього поняття додається ознака – “кримінальна караність діяння”. Всі ці ознаки є необхідними і достатніми для визначення самого поняття. Необхідними вони є в тому сенсі, що їх встановлення у вчиненому діянні є обов’язковою умовою для віднесення конкретного вчиненого діяння до класу кримінальних правопорушень. Достатність цих ознак означає, що для констатації наявності кримінального правопорушення у вчиненому діянні немає необхідності додатково встановлювати інші ознаки.

ПРАВО УКРАЇНИ • 2021 • № 3 • 73-74

4. Оптимальним і науково обґрунтованим слід визнати обрання єдиного критерію класифікації кримінальних правопорушень – на кримінальні проступки і злочини. Останні слід поділяти на нетяжкі, тяжкі й особливо тяжкі. Ним визнається тяжкість правопорушення, основу якого становлять характер і ступінь суспільної небезпечності діяння, що виражається у ступені кримінальної караності цього діяння, визначеного у покаранні, встановленого в санкції відповідної статті (частини статті) Особливої частини КК України.

5. Новелами Закону № 2617-VIII, зокрема визначенням понять “кримінальне правопорушення” і “кримінальний проступок”, були усунуті протиріччя між кримінальним і кримінальним процесуальним законодавствами України, які виникли з ухваленням Верховною Радою України Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Цей акт встановлює порядок кримінального провадження: розслідування і судового розгляду кримінальних правопорушень та кримінальних проступків за обставин, що КК України на той час не передбачав цих понять і не містив їхнього визначення. Унаслідок законодавчих рішень низка норм КПК України, зокрема ст. 2, пункти 1, 4, 6 ст. 3, статті 215, 298–302 та інші, були необґрунтовано внесені до змісту останнього, оскільки суперечили нормам кримінального законодавства, що загалом неприпустимо в законотворчій діяльності.

6. Новели кримінального законодавства, внесені Законом № 2617-VIII у частині введення у зміст закону про кримінальну відповідальність (КК України) понять “кримінальне правопорушення” та “кримінальний проступок”, безумовно, будуть фундаментальною нормативно-правовою основою для подальших наукових досліджень в аспекті удосконалення кримінального законодавства України, зокрема таких його інститутів, як “кримінальна відповідальність”, “звільнення від кримінальної відповідальності”, “звільнення від кримінального покарання”, “судимість” та ін.

*За редакцією
координатора актуальної теми
“Інститут кримінальних проступків
як новела кримінального законодавства України”,
доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України,
заслуженого діяча науки і техніки України,
голови координаційного бюро з проблем кримінального права відділення
кримінально-правових наук НАПрН України,
професора кафедри кримінального права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
Миколи ПАНОВА*